

Фінансові послуги на грошовому ринку

Лекція 4

План:

1. Депозитні послуги фінансових установ, їх види та характеристика.
2. Фінансові послуги банків щодо відкриття та обслуговування рахунків клієнтів.
3. Послуги фінансових установ щодо здійснення грошових платежів та розрахунків.
4. Фінансові послуги з емісії та обслуговування платіжних карток.
5. Фінансові послуги з обслуговування вексельного обігу.

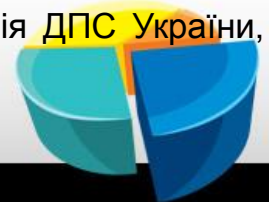
Ключові слова:

депозитна операція, депозити запитання, строкові депозити, ощадні вклади, ощадні сертифікати, депозитні сертифікати НБУ, депозитний відсоток, розрахункові послуги, поточні рахунки, депозитні рахунки, платіжні картки, переказ коштів, дорожні чеки, кредитні вексельні операції, облік векселя, комісійні вексельні операції, інкасування векселя, доміциляція векселя, авалювання векселя, торговельні вексельні операції, розрахункові вексельні операції.

Список рекомендованих джерел:

- Цивільний кодекс України - К.: Істина, 2003. - 368 с.
- Господарський кодекс України: Коментар. - Х.: ТОВ «Одіссей». 2004. - 848 с.
- Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України - 2002 - №1.
- Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р.// Відомості Верховної Ради України -2001. - № 5 - 6.
- Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 5.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України – 2001. - № 24.
- Закон України «Про платіжні системи і переказ грошей в Україні» від 5.04.2001 р. зі змінами і доповненнями. // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності – 2001. - № 6.
- Закон України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р. //Відомості Верховної Ради України – 2002. - № 15.
- Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України. Затверджено постановою Правління НБУ від 16.12.2002 р. за № 508.
- Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами. Затверджено постановою Правління НБУ від 3.12.2003 р. за№ 1256/8577.
- Положення про депозитний сертифікат Національного банку України. Затверджено Постановою Правління НБУ від 9.09.2002 за № 335.
- Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті. Затверджена Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. за№ 22.
- Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах. Затверджено Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. за № 492.
- Гроші та кредит: Підручник / М І. Савлук. А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіната ін.; За заг. ред. М.І. Савлука. - К.: КНЕУ. 2001. - 602 с.
- Маслоva С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2006. - 192 с.
- Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник - Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. - 501 с.
- Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Підручник. -К.: Знання, 2006. - 535 с.

1. Депозитні послуги
фінансових установ, їх
види та
характеристика

Депозитна операція – це операція із залучення коштів на вклади та розміщення ощадних (депозитних) сертифікатів банку.

За економічним змістом депозити банків поділяються на такі види:

- 1. депозити до запитання;*
- 2. строкові депозити;*
- 3. ощадні вклади населення;*
- 4. ощадні сертифікати.*

Депозити до запитання - це кошти, що знаходяться на поточних, бюджетних рахунках, на кореспондентських рахунках комерційних банків і використовуються власниками залежно від потреби в цих коштах.

Строкові депозити - це кошти, що зберігаються на окремих депозитних рахунках у банку протягом установленого строку, який визначається при відкритті цих рахунків.

Сума доходу за депозитною операцією може бути визначена так:

$$Дд = (M * П * t) / T * 100,$$

де M - сума вкладу;

П - рівень депозитного відсотка;

t - термін розміщення вкладу в днях;

T - розрахункова кількість днів в році.

За умови капіталізації сума доходу за депозитом визначається з врахуванням частоти нарахування доходу:

$$D_k = M \left(\left(1 + \frac{R}{m} \right)^{n \cdot m} - 1 \right)$$

де R - депозитний відсоток, виражений у формі коефіцієнта;

m - частота нарахування доходу протягом року;

n - термін вкладу у роках.

Ощадні вклади – це вклади населення, що розміщуються у банках з метою їх зберігання і поступового нагромадження.

Ощадні (депозитні) сертифікати - це письмові свідоцтва банку про депонування коштів, які засвідчують право вкладників або їх правонаступників на отримання після закінчення встановленого строку суми депозиту та процентів за ним.

2. Фінансові послуги банків щодо відкриття та обслуговування рахунків клієнтів

Банки здійснюють відкриття рахунків резидентам України (юридичним особам, їх відокремленим підрозділам, фізичним особам) та нерезидентам України (юридичним особам-інвесторам, представництвом юридичних осіб в Україні та фізичним особам). Порядок відкриття банківських рахунків та їх режим визначається Національним банком України. Договір банківського рахунка укладається у письмовій формі.

Банківськими установами здійснюється відкриття своїм клієнтам (крім банків) двох видів рахунків:

- вкладних (депозитних);
- поточних, що використовуються клієнтами для забезпечення своєї господарської діяльності та власних потреб.

До **поточних рахунків** також належать:

- рахунки за спеціальними режимами їх використання, що відкриваються випадках, передбачених законодавством України або постановами КМУ;
- поточні рахунки типу «Н», що відкриваються в національній валюті офіційним представництвам і представництвам юридичних осіб - нерезидентів, які не займаються підприємницькою діяльністю на території України;
- поточні рахунки типу «П», що відкриваються в національній валюті постійним представництвам;
- карткові рахунки, що відкриваються для проведення операцій із застосуванням платіжних карток;
- поточні (накопичувальні) рахунки виборчих фондів;
- інвестиційні рахунки, що відкриваються нерезидентам-інвесторам в уповноважених банках України для здійснення інвестиційної діяльності в Україні, а також для повернення іноземної інвестиції та прибутків, одержаних від здійснення такої діяльності.

Законодавством України визначені **граничні строки переказу коштів з рахунків клієнтів**, яких повинні дотримуватись банки:

- доручення клієнта на переказ коштів, яке надійшло протягом операційного часу банку, підлягає виконанню банком в день його надходження;
- доручення клієнта на переказ коштів, яке надійшло після закінчення операційного часу банку, підлягає виконанню банком не пізніше наступного робочого дня;
- міжбанківський переказ виконується в строк до трьох операційних днів;
- внутрішньобанківський переказ виконується в строк, що визначений внутрішніми положеннями банку, але не може перевищувати двох операційних днів;
- строки проведення переказу за допомогою інших платіжних інструментів визначаються правилами платіжної системи за договорами, що укладаються між членами та учасниками платіжної системи, але при цьому строк виконання міжбанківського переказу, що здійснюється на підставі клірингових вимог не може перевищувати трьох операційних днів;
- пересилання паперових документів на переказ коштів здійснюється членами платіжної системи в межах України до семи робочих днів, а у межах однієї області до трьох робочих днів.

У разі порушення
азначених строків банком
платника або банком
отримувача, відповідна
банківська установа
зобов'язана сплатити
клієнту пеню у розмірі **0,1**
відсотка від суми
простроченого платежу за
ожен день прострочення,
ле не більше **10 відсотків**
від суми переказу.

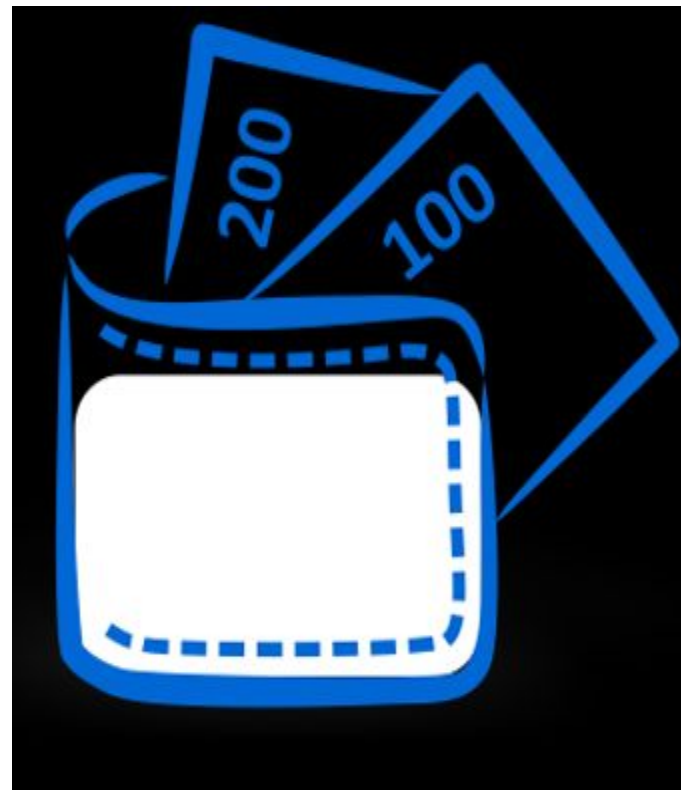
**3. Послуги фінансових
установ щодо здійснення
грошових платежів та
розрахунків**

Розрахунки між юридичними особами,
а також розрахунки за участю
фізичних осіб, що пов'язані зі
здійсненням ними підприємницької
діяльності, провадяться у
безготівковій формі.

Сторони господарської угоди обирають будь-який вид безготівкових розрахунків на свій розсуд з врахуванням характеру та тривалості взаємозв'язків між ними, особливостей транспортування продукції, фінансового становища партнерів тощо.

Залежно від виду платіжного інструмента та особливостей документообороту в розрахункових операціях клієнтами банків можуть застосовуватись такі *форми безготівкових розрахунків*:

- платіжними дорученнями;
- платіжними вимогами-дорученнями;
- платіжними вимогами;
- інкасовими дорученнями (розпорядженнями);
- акредитивами;
- чеками;
- векселями.

**4. Фінансові послуги з
емісії та обслуговування
платіжних карток**

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» **платіжна картка** являє спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунку платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей в готівковій формі в касах банків, пунктах обміну іноземної валюти уповноважених банків та через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором.

Основними **операціями банку** щодо забезпечення випуску та обігу платіжних карток є:

- *емісія карток;*
- *еквайринг;*
- *видача готівки за картками.*

Емісія платіжних карток в межах України проводиться виключно банками, які мають ліцензію НБУ на здійснення таких операцій, та уклали договір з внутрішньодержавною або міжнародною платіжною системою.

За призначенням банківські платіжні картки поділяються на:

- 1. особисті платіжні картки*, що надаються фізичним особам (за винятком суб'єктів підприємницької діяльності);
- 2. корпоративні платіжні картки*, держателями яких є юридичні особи та фізичні особи - підприємці.

За схемою розрахунків банківські платіжні картки поділяються на:

- 1. *дебетні платіжні картки* надають можливість власникам банківського карткового рахунку розпоряджатися коштами на цьому рахунку в межах їх залишку;
- 2. *дебетно-кредитні картки* – за допомогою них клієнти здійснюють операції в межах залишку коштів на картковому рахунку, а в разі їх нестачі - за рахунок наданого банком кредиту;
- 3. *кредитні платіжні картки* забезпечують проведення їх держателями розрахунків за товари і послуги за рахунок банківського кредиту. Власник такої картки може здійснювати розрахункові операції в межах визначеного банком ліміту кредиту.

Розрізняють звичайні і привілейовані картки.

Звичайні платіжні картки забезпечують їх держателям можливість здійснення стандартного набору операцій.

Привілейовані картки розраховані на клієнтів з високим рівнем доходів та надають останнім право на додаткові послуги та привілеї.

Переваги використання платіжних карток для їх держателів полягають у можливості:

- здійснювати безготівкове придбання товарів і послуг;*
- одержувати готівку в касах банків, інших фінансових установ, торговців і через банкомати;*
- здійснювати переказ коштів із своїх картрахунків на інші власні рахунки та на рахунки інших осіб;*
- одержувати банківський кредит в межах ліміту за кредитною платіжною картою.*

Законодавством України та нормативно-правовими актами НБУ визначені **особливості використання платіжних карток в Україні:**

- *видача готівки за картками через банкомати в межах України здійснюється в національній грошовій одиниці України, а через банкомати уповноважених банків-емітентів - у валюті рахунку платіжної картки;*
- *видача готівки в іноземній валюті з карткових рахунків проводиться через каси уповноважених банків-емітентів та їх агентів, а також через каси уповноважених банків - еквайрів і небанківських фінансових установ за платіжними картками, що емітовані нерезидентами;*
- *переказ грошових коштів із застосуванням платіжних карток в межах України може бути здійснений у національній грошовій одиниці України;*
- *переказ коштів в іноземній валюті за операціями, що здійснюються із застосуванням платіжних карток, може бути проведений лише між власними рахунками фізичної особи, які відкриті банком-емітентом;*
- *за допомогою платіжних карток не дозволяється здійснення інвестицій в Україну та за її межі.*

Держателі **корпоративних платіжних карток** можуть здійснювати безготівкову оплату товарів та послуг і одержувати готівку з використанням цих карток для:

- здійснення розрахунків, що пов'язані з виробничими потребами, у тому числі для оплати витрат на відрядження;
- здійснення розрахунків у безготівковій формі в гривнях, що пов'язані із статутною та господарською діяльністю, витратами представницького характеру;
- оплати в готівковій іноземній валюті витрат на відрядження за межами України;
- здійснення розрахунків у безготівковій формі в іноземній валюті за межами України, які пов'язані з витратами на відрядження, з експлуатаційними витратами щодо утримання та перебування повітряних, морських, автотранспортних засобів за межами України у розмірах, що встановлені НБУ для вивезення за межі країни готівкової іноземної валюти.

5. Фінансові послуги з
обслуговування
вексельного обігу

Окремий спектр фінансових послуг на грошовому ринку є пов'язаний з обслуговуванням *векселів* - особливих грошових документів, здатних відокремлюватись від господарської операції, з якою була пов'язана їх емісія, і здійснювати самостійний рух носіїв певної суми вільного капіталу.

Згідно з українським законодавством банки можуть проводити з векселями *кредитні, комісійні, торговельні, розрахункові, гарантійні операції.*

Кредитні операції супроводжуються наданням або залученням грошових засобів проти векселя або під забезпечення векселя.

До складу кредитних операцій входять:

- облік векселя,
- видача кредитів під заставу векселів,
- переврахування та перезастава облікованих векселів.

У процесі реалізації *комісійних операцій* з векселями банківські установи виконують доручення клієнтів на отримання вексельних сум від боржників або приймають на себе зобов'язання боржників щодо погашення векселів.

До комісійних операцій належать:

- інкасування,
- доміциляція,
- зберігання векселів.

Торговельні операції з векселями, а саме:
купівля, продаж, обмін векселів за
дорученням клієнтів, здійснюються банками
на підставі укладених договорів комісії.

У процесі проведення **розрахункових операцій** з векселями банківські установи забезпечують оформлення кредиторської заборгованості клієнтів за допомогою векселів та проведення розрахунків з використанням таких інструментів.

Самостійна робота № 5

Особливості залучення ресурсів на міжбанківському ринку

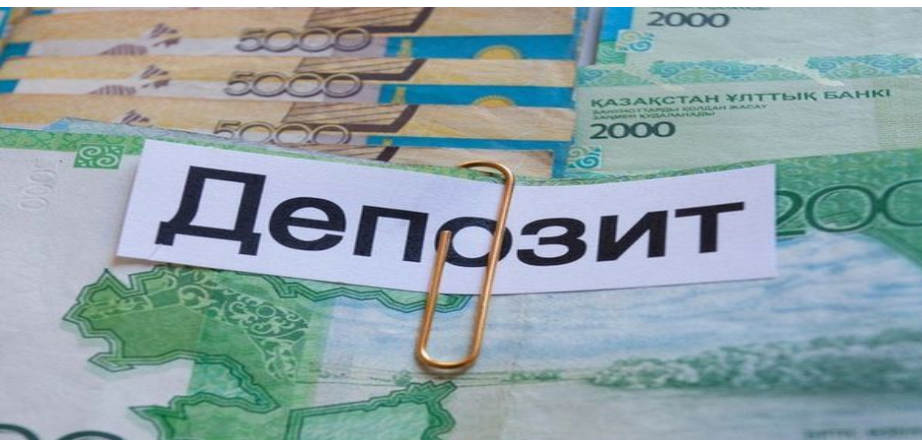
Наукові доповіді:

- Роль НБУ в регулюванні грошово-кредитної політики.
- Види платіжних систем: внутрішньодержавні та міжнародні.
- Надання фінансових послуг кредитними спілками.

Ситуаційне завдання:

Працюючи на посаді фінансиста ПАТ «Шанс», запропонуйте конкретну банківську установу для розміщення тимчасово вільних коштів, опираючись на наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених та існуючу банківську практику.

Дякую за увагу!!!!

